

פורים שני: פורים דווקא כן בא פעחיים בשבוע

רבי פורים, רבי פורים
אמר נא לי מדוע
מדוע לא יחול פורים
פעמים בשבוע?

השאלה בשירו המפורסם של לוי קיפניס מבוססת על הנחה שאינה מדויקת לגמרי. בקהילות ישראל דווקא התקיימו חגי פורים מקומיים לאורך השנה. המחנך וחוקר הפולקלור היהודי, יום טוב לוינסקי (1899–1973), מנה כתשעים ימי פורים (כפעמיים בשבוע סך-הכול) שנחוגו בקהילות ישראל ושהיו פרושים על פני השנה כולה.¹⁰⁰ הכוונה היא לימי "פורים שני", המציינים הצלה ונסים של קהילות יהודיות ושל משפחות.

חג הפורים, כשאר חגי ישראל, נחוג במועד משותף בכל קהילות ישראל בחודש אדר (להוציא כמובן את שושן פורים שנחגג יום מאוחר יותר בערי חומה). חגי השנה ומועדיה משקפים הכרה, אולי אידאליסטית מעט, שפעם היינו כולנו יחד וחוונו את החוויות המכוננות של העם בצוותא – כולנו יצאנו יחד ממצרים, כולנו קיבלנו את התורה במעמד הר סיני (ולפי המדרש, גם נשמותיהם של הגרים היו איתנו שם), כולנו חוונו את חורבן הבית ואף הסכנה שריחפה מגזירת המן איימה על כל היהודים. אבל לאמיתו של דבר, כבר בשלב מוקדם התפצלו היהודים לתפוצות השונות, והחוויות וההוויות

הבסיסיות שלהם היו שונות מאוד בהתאם לתקופה ולמקום שבו חיו. החוויה הקיומית של יהודייה מן העיר פס שבמרוקו הייתה שונה למדי מזו של יהודייה בוונציה, בעיר קטנה בבוואריה או בכפר בחבל קוצ'ין שבהודו. תולדות חייו של יהודי בטולדו של תור הזהב היו שונים לגמרי מאלה של יהודי בטולדו בתקופת האינקוויזיציה. ימי ה"פורים שני" נוצקו כמענה לחוויות הקיומיות המיוחדות של כל קהילה וקהילה.

מועדים אלה נקבעו בקהילות מזרח ומערב כאחד, והם צוינו לאורך מאות רבות של שנים, מימי הביניים ועד לשואת יהודי אירופה. עתים נחגג "פורים שני" על ידי יוצאי קהילה מסוימת גם לאחר שעזבו אותה.

כל חי שאירע לו נס

רבי אברהם דנציג (1748–1820) שפעל בוויילנא, ניסח את העיקרון המנחה של "פורים שני". הוא הסביר: "כל מי שאירע לו נס, וכל שכן בני עיר יכולים לתקן בהסכמה וחרם עליהם וכל הבאים אחריהם

השם "פורים שני" אולי נוצק בהשפעה מ"פסח שני", המתייחס לציווי המקראי על מי שלא היו יכולים לחגוג את הפסח במועדו (מפני שהיו טמאים), לחגוג אותו חודש מאוחר יותר, ב"ד באייר, בכמעין "מועד ב". "פורים שני" לעומת זאת הוא אינו מחליף את הפורים הרגיל אלא נחגג בתוספת אליו, ולא דווקא בסמוך לו.

לעשות אותו יום לפורים. ונראה לי שאותה סעודה שעושים בשביל הנס היא סעודת מצווה" (חיי אדם, קנ"ה, מא). בהמשך מסביר הרב דנציג מדוע יש לנס שכזה ממד הלכתי ולכן הוא מצריך סעודת מצווה, ולא סתם ארוחה חגיגית. וכדוגמה הוא מספר על מקרה הצלה שחוותה משפחתו שלו:

וכן אנו עושים על הנס שנעשה לנו שבשנת תקס"ד, או לאור ט"ו כסליו, שהיתה הריגה גדולה בחצר שאני דר בו מחמת הבעירה שיצא ללהב מן פולווער [כנראה אבק שריפה] ונפלו כמה בתים בחצר וגם בית אחד שלי [...] והחומה נפלה על בתי ויטקה עד שהיה כפשע בינה לבין המות וכן אשתי נתפצעה בפניה [...] ומכל בני בייתי כולם וממני אין אחד שלא יצא מהם על כל פנים איזה טיפות דם. והשם יתברך ברחמיו ובחסדיו חשב לנו הדם כקרבן לכפר והצילנו ונשארנו כולנו בחיים אף שהיה לי הזק גדול, כמה מאות אדומים [סוג של מטבע] החליף השם יתברך בחסדיו דמים לדמים.¹⁰¹

הרב דנציג מתאר הצלה משריפה שנבעה, ככל הנראה, מפיצוץ של אבק שריפה. איש לא נפגע, וה"אדומים" (שצבעם כצבע דם) נשפכו במקום הדם כדי לכסות על הנזק. כדי לציין את הנס המשפחתי הזה מוסיף דנציג וכותב, שקיבל על עצמו ועל בני ביתו לציין את ההצלה לדורות:

קבלתי עלי ועל זרעי בלי נדר יום ט"ו כסליו, אחר שהוא בלאו הכי במדינתו בהרבה קהילות, יום תענית, לחברה קדישא גמילות חסדים לעשותו יום כמעט חציו לה' ועל כל פנים ומי שיוכל יתענה ובלילה שלאחריו יתאספו יחד תיכף אחר מעריב וידליקו נרות כמו ביום טוב ולומר "שיר הייחוד" כולו בנעימה ובמתון, "שיר הכבוד" בזמרה, ואחרי זה מזמורי תהלים במתון [=במתנת] [...] ואחרי זה לעשות סעודה ללומדי תורה למי שאפשר וליתן צדקה כברכת ה' כפי השגת ידו, ה' ירפא שבר עמו.¹⁰²

מעניין, שיום ההצלה של משפחת דנציג בא בהמשך ליום תענית המיוחד בקהילתו לחברה קדישא ולגמילות חסדים. דנציג מפרט סממנים דתיים מפורשים שלקח על עצמו לקיים באותו היום – למשל הדלקת נרות "כמו ביום טוב" ושירת "שיר הייחוד" ו"שיר הכבוד", כנהוג בשבת.

נועזות דתית נפתיעה

בקהילות אחדות חוברו שירים ומגילות לציון הנס. בקזבלנקה שבמרוקו לדוגמה, חיבר המורה אשר (פרוספר) חסין בשנת 1943 טקסט שכונה "מגילת היטלר", ובו הודיה על הצלת יהדות מרוקו בידי בנות-הברית וצער על אסונם של יהודי אירופה. המגילה פותחת במילים:

ויהי בימי היטליר הצבע הוא הקארפוראל המושל על כל גרמניא שבע עשרה מדינות: בימים ההם כעלות האכזר הזה על כסא ממשלתו אשר בברלין הבירה.

להיות עושים את יום הישועה הזה בזמנו באחד-עשר לנובמבר, בימים שנח בהם היהודים מ"המן" והחודש שנהפך לנו מיגון לשמחה, לעשות בו יום משתה ושמחה ומתנות לאביונים. ארור היטלר, ארור מוסוליני, ארור טויו [=טוג'ו, שר צבא יפן], ארור הימלר, ארור גורנינג, ארור גבלס, ארור הץ [=הס]... ארורים כל הרשעים.

המגילה, המזכירה בסגנונה את מגילת אסתר, מורה ליהודים בקזבלנקה לעשות ב"פורים היטלר" יום משתה ושמחה ומתנות לאביונים. מעניין לציין שבפתח המגילה מובא נוסח של מעין ברכה על קריאת מגילה: "ברוך אתה אבינו המרחם תמיד עלינו ומכניע אויבינו תחתינו שזכיתנו לקרוא מגילה". אמנם אין זו ברכה מלאה (כלומר אין בה הנוסח הרגיל "ברוך אתה ה'...") אבל היא ללא ספק ממלאת את הפונקציה הדתית (גם אם לא הלכתית) של ברכה. במקומות אחרים היו הסממנים הדתיים של "פורים שני" מפורשים אפילו יותר, וכללו, נוסף על הקראת מגילה המתארת את אירועי היום, גם אמירת תפילת "על הנסים" שנכתבה במיוחד לציון האירוע ואפילו קריאת הלל (תהלים קי"ג-קי"ח). מנהג קריאת ההלל הוא מעניין במיוחד, שכן בפורים עצמו אין קוראים את ההלל. (ראו עמ' 161-164)

יום-טוב לוינסקי מציין שבמקרים אחדים אפילו ביטלו ימי תענית כדי לציין פורים שני של קהילות. רבי יונתן מפולדה שבגרמניה הפך למשל את צום י"ז בתמוז ליום פורים לציון סכנה שסרה מקהילתו, ובמרוקו ביטלו את תענית בכורות בערב פסח לציון הצלת הקהילה ביום זה והפכו אותו ליום שמחה. לדבריו של לוינסקי במקומות אחדים, יהודים אף נמנעו ממלאכה בימי "פורים שני", כלומר הם התייחסו אליו כאל יום טוב של ממש.

מועדי "פורים שני" משקפים יצירתיות דתית ותרבותית, הם פתחו פתח לחדשנות טקסית וליטורגית, איפשרו יצירתיות רבה, ולעתים אף שיקפו נועזות הלכתית. בפולמוסים הערים שהתקיימו בציונות הדתית עם קום מדינת ישראל (ובמידה רבה ממשיכים עד היום) על האופי הדתי של יום העצמאות, למשל, היה ניתן אולי להיעזר באותן עשרות דוגמאות של קהילות שלא חששו, וחידשו מועדים חדשים בעלי סממנים דתיים מובהקים בלוח השנה שלהם.

*

אולי ניתן להרחיב את מושג "פורים שני" אף יותר. אולי יש מקום לחגוג עוד חגים של יחידים, משפחות וקהילות. באופן זה החג הכללי, הלאומי, ישלח מעין קרן סודית אל יחידים, משפחות וקהילות ויקנה משמעות לאירועים חשובים בתולדותיהם. לדוגמה, אולי נוכל לדמיין חגיגת "פסח שני", לאו דווקא כמשמעו המקראי, אלא כחג של יציאה לחירות (במובן סמלי או קונקרטי) של יחידים או משפחות, אולי יש מקום לחגוג "שבועות שני" לציון מועד שבו למדנו או זכינו לתובנה מיוחדת, מעין חג מתן תורה אישי. הלוא בין כה וכה, רבים מציינים בינינו לבין עצמנו יום כיפור פרטי (גם אם אין אנו קוראים לו כך), שבו אנחנו זוכרים חשבון נפש מיוחד או מחויבות לתיקון עצמי שנטלנו על עצמנו. ואם כבר, אולי נתייחס גם ליום ההולדת שלנו ושל בני משפחתנו ואהובינו, כאל ראש שנה פרטי.